

NEVALSTISKO ORGANIZĀCIJU IESAISTĪŠANĀS LĒMUMU PIENĒMŠANAS PROCESOS REĢIONĀLĀ LĪMENĪ: IESPĒJAS UN IZAICINĀJUMI

92,07% no Projekta finansē Eiropas Savienība ar Eiropas Sociālā fonda starpniecību.
Apakšaktivitāti administrē Valsts kanceleja sadarbībā ar Sabiedrības integrācijas fondu.

Šis buklets ir veidots ar Eiropas Savienības Eiropas Sociālā fonda finansiālu atbalstu. Par bukleta saturu atbild onkoloģisko pacientu atbalsta biedrība „Dzīvības koks”.

IEVADS

Ir svarīgi, lai sabiedrība un tās dažādās grupas un intereses pārstāvošās nevalstiskās organizācijas, aktīvi un profesionāli līdzdarbotos lēmumpieņemšanas un lēmumu sagatavošanas posmos ne tikai nacionālā līmenī, bet piedalītos kā līdzvērtīgi partneri arī reģionālā (novadu, pašvaldību) lēmumu sagatavošanā un īstenošanā. Tāpat ir svarīgi, lai organizācijām reģionos būtu sadarbība un saites ar citām līdzīgām organizācijām, kā arī ar dažādām institūcijām un pakalpojumu sniedzējiem.

Lai nonāktu līdz situācijai, kad NVO ir sava balss un tā tiek sadzirdēta gan pilsētas gan reģionos, bijis tāls ceļš ejams, un tas ir tikai sākums. Tāpēc šajā informatīvajā materiālā atskatāmies uz NVO un interešu aizstāvības vēsturi Pasaulē un Latvijā, lai saprastu, ka mūsu pieredze nav sasniegusi pat pusaudža gadus, kamēr pasaulē tā mērāma krietni vairāk nekā pusgadsimta garumā. Tātad mums vēl daudz kas jāmacās un jāapgūst, tāpat kā jāmacās arī valsts institūciju pārstāvjiem un sabiedrībai kopumā. Esam apkopējuši galvenos likumdošanas un citus normatīvos aktus, kas nozīmīgi NVO darbībai, kā arī skaidrojam svarīgākos līdzdalības un interešu aizstāvības terminus un procesus.

Nevalstisko organizāciju iesaistei lēmumu pieņemšanas procesos reģionālā līmenī ir sava specifika, kas noteikti jāzina un jāņem vērā, tāpēc, lai materiālam būtu sava pievienotā vērtība, esam jau sākuši apkopot pašvaldību viedokli un NVO domas par šo jautājumu. Tomēr projekta noslēgumā šim materiālam plānojam pievienot arī pielikumu – ar pašām jaunākajām domām un attīstības virzieniem attiecībā uz NVO un pašvaldību sadarbību, ko gribam uzklaut 2013. gada projekta laikā, apmeklējot visus Latvijas novadus.

GUNITA BERĶE,
ONKOLOĢISKO PACIENTU BIEDRĪBAS „DZĪVĪBAS KOKS”
VALDES PRIEKŠSĒDĒTĀJA

„NVO iespējas ir bezgalīgas, jo tās ir brīvas un neatkarīgas savā rīcībā. Pašvaldības kompetence ir zināšanas par juridiskajiem, sociālajiem un ekonomikas aspektiem, un iespējas – pieejams finansējums. Šie ir resursi, kas abām pusēm ir liekami kopā, lai ieguvēji būtu pašvaldības iedzīvotāji!
Nevalstisko organizāciju un pašvaldības sadarbība ir ļoti daudzveidīga. Tā var būt gan pašvaldības telpu nodošana bezmaksas lietošanā biedrības organizātiem pasākumiem vai darbībai, tā var būt projektu konkursu rīkošana NVO aktivitātēm, tā var būt organizāciju aicināšana dalībai domes komiteju un komisiju sēdēs un tā var būt – pašvaldības pakalpojumu izpildes deleģēšana. Būtisks veiksmīgas sadarbības aspekts – abām pusēm svarīgi novērtēt partnera kompetenci un iespējas. Biedrību un nodibinājumu kompetence ir to biedru noteiktas sabiedrības grupas vajadzību apzināšana un piemērotu līdzekļu izmantošana, lai tās apmierinātu.”

INTA ŠIMANSKA,
POLITIKAS KOORDINATORE, LATVIJAS PILSONISKĀ ALIANSE

SATURS

KAS IR INTEREŠU AIZSTĀVĪBA

SPILGTĀKIE NOTIKUMI INTEREŠU AIZSTĀVĪBAS VĒSTURĒ PASAULĒ

NVO INTEREŠU AIZSTĀVĪBAS UN LĪDZDALĪBAS SVARĪGĀKIE NOTIKUMI LATVIJĀ

IESAISTĪTIE INTEREŠU AIZSTĀVĪBĀ

LABĀS PRAKSES PRINCIPI INTEREŠU AIZSTĀVĪBAS DARBĀ PAMATVĒRTĪBAS INTEREŠU AIZSTĀVĪBĀ

INTEREŠU AIZSTĀVĪBAS 5 SOĻI

INTEREŠU AIZSTĀVĪBAS 4 LĪDZDALĪBAS LĪMEŅI

STRATĒGIJAS, KĀ NVO VAR IESAISTĪTIES LĪDZDALĪBĀ

LĪGUMS STARP NVO UN PAŠVALDĪBU

SITUĀCIJAS RAKSTUROJUMS: PAŠVALDĪBU UN NVO SADARBĪBA DZĪVĒ

SVARĪGĀKIE LIKUMI UN NORMATĪVIE AKTI, KAS REGLAMENTĒ REĢIONĀLO NVO IESAISTĪŠANOS LĒMUMU PIENĒMŠANAS PROCESOS

TERMINI UN TO SKAIDROJUMS

KAS IR INTEREŠU AIZSTĀVĪBA?

Interēšu aizstāvība ir akcija vai process, lai aizstāvētu noteiktas grupas intereses, veicinātu jautājuma vai procesa virzību. Interēšu aizstāvība ir ikdienas dzīves sastāvdaļa – cilvēki aizstāv gan vārdos gan darbos gan sevi, gan savus bērnus gan piederīgos. NVO savukārt ir apvienojušies cilvēki ar līdzīgām interesēm un mērķiem, kas savas intereses aizstāv kopīgi.

KO VAR PANĀKT AR INTEREŠU AIZSTĀVĪBU?

Informēt par problēmjautājumu vai piesaistīt tam uzmanību.
Veidot atbalstu un izpratni par procesu vai jautājumu.
Ieinteresēt lēmumpieņēmējus.
Mēģināt ietekmēt likumdošanu attiecīgajā jautājumā.

„INTEREŠU AIZSTĀVĪBA IR: PALĪDZĒT CILVĒKIEM PATEIKT,
KO TIE VĒLAS, NODROŠINĀT VIŅU TIESĪBAS, PĀRSTĀVĒT VIŅU INTERESES...”
(Pēc neatkarīgas interešu aizstāvības kampaņas materiāliem)*

SPILGTĀKIE NOTIKUMI INTEREŠU AIZSTĀVĪBAS VĒSTURĒ PASAULĒ*

- Interesu aizstāvības pētnieki uzskata, ka tādā formā, kā tā sastopama mūsdienās, interešu aizstāvība radusies ASV un Kanādā līdz ar Pilsoņu aizstāvības kustības darbību, kuras pamatā bija cilvēku ar īpašām vajadzībām interešu apzināšana un nodrošināšana.

- Liela ietekme interešu aizstāvības attīstībā bijusi arī tādām aizstāvības virzienam, kas mūsdienās zināms kā labdarības organizācijas, piemēram, organizācijas „Scope” pamatā ir četru cilvēku iestāšanās par to, ka ikvienam bērnam ir tiesības uz izglītību. Šo vecāku bērni bija slimi ar cerebrālo trieku, kas tajos laikos tika uzskatīta par bezcerīgu slimību – labākajā gadījumā pret slimniekiem izturējās ar žēlumu, sliktākajā – viņi tika izstumti no sabiedrības. Šajā gadījumā izkristalizējās viens no NVO pamatprincipiem – panākt to, lai tiktu ievērotas VISU cilvēku tiesības.

- Pagājušā gadsimta 60-to gadu sākumā tika nodibināta tagad viena no pasaulē pazīstamākajām interešu aizstāvības organizācijām „Amnesty International” kā pierādījums tam, ka „parasti cilvēki var izdarīt neparastas lietas”. Kustība aizsākās ar advokāta Pītera Benensona (Peter Benenson) rakstu „Aizmirstie cietumnieki”, kas aicināja uz protestu pret principu, ka cilvēkus var ieslodzīt cietumā viņu politiskās pārliecības vai ticības dēļ. Sešu mēnešu laikā vienas publikācijas izraisītā diskusija pārauga patstāvīgā starptautiskā kustībā, kas iestājās par „ieslodzīto pēc pārliecības” cilvēktiesībām.

- „Pilsoņu tiesību kustības” (ASV) ietvaros izvirzījās daudzas iedvesmojošas personības, kas ietekmējušas interešu aizstāvības attīstību. Interesanti, ka interešu aizstāvības jomai pamatā nav kāda īpaša attīstības plāna. Tā drīzāk augusi soli pa solim, paturot prātā tikai vienu mērķi – panākt, lai tiktu ievērotas cilvēku tiesības. Tā drīzāk bijusi kā reakcija uz notiekošo valstīs un pasaulē kopumā, nevis mērķtiecīgi organizēta kustība.

- 20gs beigās un šobrīd interešu aizstāvība attīstās visā pasaulē, tā kļuvusi par nozīmīgu un ļoti daudzpusīgu sfēru. Galvenās tendences:

- Pastāv ļoti daudzi interešu aizstāvības modeļi, kam nenoliedzami ir kopīgas iezīmes. Varētu teikt, ka nav viena veida konkrēta paņēmiena, bet ir vairāki vadmotīvi, kas izmantojami interešu aizstāvības lietās.
- Interesu aizstāvība izveidojusies par plašu cilvēktiesību aizsardzības kustību, kam ir nozīmīga vieta daudzu indivīdu dzīvē
- NVO plaši izmanto interešu aizstāvību kā metodoloģiju savā darbībā un mērķu sasniegšanā

-2007gadā EP Ministru komiteja atzīst: „NVO īpašs ieguldījums ir demokrātijas un cilvēktiesību ieviešana un attīstība, jo īpaši piedaloties sabiedriskajās norisēs un nodrošinot caurskatāmību un prasot valsts institūciju atbildību!”

* Advocacy Resource Exchange www.advocacyresource.org.uk

* Advocacy Resource Exchange www.advocacyresource.org.uk

NVO INTEREŠU AIZSTĀVĪBAS UN LĪDZDALĪBAS SVARĪGĀKIE NOTIKUMI LATVIJĀ*

2004. gada aprīlis	Stājas spēkā „Biedrību un nodibinājumu” likums
2005.gada februāris	Tiek apstiprināts dokuments „Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas politikas pamatnostādnes 2005.-2014.g.”
2005.gada jūnijs	NVO un MK sadarbības memoranda parakstīšana
2006. gada marts	LR Saeima apstiprina „Deklarāciju par pilsoniskās sabiedrības attīstību Latvijā un sadarbību ar NVO”
2007.gada maijs	Notiek pirmais Saeimas un NVO forums
2008.gada maijs	Notiek otrais Saeimas un NVO forums
2009.gada augusts	Apstiprina MK noteikumus „Sabiedrības līdzdalības kārtība attīstības plānošanas procesā”
2009.gada septembris	Notiek trešais Saeimas un NVO forums „Saeimas un NVO sadarbība ekonomiskās krīzes apstākļos”
2010.gada janvāris	Tiek pieņemti MK noteikumi „Tiesību akta projekta sākotnējās ietekmes izvērtēšanas kārtība”, kurā prasīts norādīt notikušās konsultācijas un to būtību ar NVO
2010.gada februāris	MK kārtības rullī tiek iekļauts noteikums, ka valsts sekretāru sanāksmēs un MK komitejā ar padomdevēja tiesībām piedalās NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomes pilnvarots NVO pārstāvis
2010.gada maijs	Notiek ceturtais Saeimas un NVO forums
2010.gada novembris	NVO izstrādā un paraksta manifestu 10. Saeimas deputātiem
2011.gada janvāris	Sabiedrības integrācijas un pilsoniskās sabiedrības programmas īstenošana tiek nodota Kultūras ministrijai
2011.gada maijs	Notiek piektais Saeimas un NVO forums „Stabilitāte. Partnerība. Attīstība”
2011.gada decembris	Biedrība „Latvijas Pilsoniskā alianse” svin 7 gadu jubileju
2012.gada 14.maijā	Saeimas un NVO forums „Stabilitāte. Partnerība. Attīstība”

* Latvijas Pilsoniskās Alianses informācija

92,07% no Projekta finansē Eiropas Savienība ar Eiropas Sociālā fonda starpniecību. Apakšaktivitāti administrē Valsts kanceleja sadarbībā ar Sabiedrības integrācijas fondu.

Šis buklets ir veidots ar Eiropas Savienības Eiropas Sociālā fonda finansiālu atbalstu. Par bukleta saturu atbild onkoloģisko pacientu atbalsta biedrība „Dzīvības koks”.

IESAISTĪTIE INTEREŠU AIZSTĀVĪBĀ

SABIEDROTIE

Cilvēki un organizācijas, kuras atbalsta konkrēto interešu aizstāvības mērķi, paūž simpātijas un ir gatavi iesaistīties.

Tās var būt citas NVO, politiķi, žurnālisti, eksperti, visi, kas gatavi ieguldīt laiku un padomu, ja nepieciešams palīdzēt kampaņā.

NEITRĀLIE

Neitrālie ir tādi indivīdi un organizācijas, kam nav īpaša viedokļa par problēmu.

Neitrālie ir svarīgi kampaņās, jo tiem, iespējams, ir potenciāls kļūt par sabiedrotajiem.

OPONENTI

Tādi cilvēki un organizācijas, kuras oponē interešu aizstāvības kampaņai, jo kampaņu mērķis tomēr ir izmaiņas, kas daudziem var nebūt pa prātam.

Oponenti mēdz būt gan aktīvi – gatavi iesaistīties darbībā, gan pasīvi, nogaidoši.

LABĀS PRAKSES PRINCIPI INTEREŠU AIZSTĀVĪBAS DARBĀ

DARBĪBAS PLĀNOŠANA

Ietver sevī organizācijas misijas formulējumu un mērķi, organizētu iekšējo pārvaldību, pārskatāmu finanšu darbību, projektu attīstības plānus, novērtējuma mehānismus, kā arī likumisko darbības pamatojumu.

VIENĀDAS IESPĒJAS VISIEM

Jābūt stratēģijai un procedūrām, kas nodrošina, lai nebūtu nekādas diskriminācijas.

VIENLĪDZĪBAS UN DAUDZVEIDĪBAS STRATĒGIJAS

Jānodrošina pilnīga pieeja informācijai visai sabiedrībai, ņemot vērā visus vienlīdzības principus.

PRIMĀRĀ – KOPIENAS ATTĪSTĪBA

Interese aizstāvība kalpo sabiedrībai un tās attīstībai.

MONITORINGS

Situācijas uzraudzība, lai zinātu specifiku, lai būtu lietas kursā par to, kas notiek šobrīd, kā tas ir mainījies pēc interese aizstāvības aktivitātēm.

NOVĒRTĒŠANA

Nepieciešama, lai saprastu, kas ir bijis efektīvs, kas ne, lai plānotu nākotnes aktivitātes.

EFEKTĪVA RESURSU IZMANTOŠANA

Izmantot visas zināšanas un prasmes, lai ieguldītie līdzekļi sniegtu maksimālu atdevi.

PAMATVĒRTĪBAS INTEREŠU AIZSTĀVĪBĀ

RESPEKTS – interese aizstāvībai jānotiek ar cieņu, respektējot ētikas principus.

VIENLĪDZĪBA – interese aizstāvībā attiecības ir vienlīdzīgas, izslēdzot jebkādu hierarhiju.

SEVIS APZINĀŠANĀS – lai spētu aizstāvēt savas un citu intereses, jāapzinās savas vērtības un pamatprincipi.

ATVĒRTĪBA – lai aizstāvētu intereses, jāspēj uz klausīt arī citu viedoklis un piedāvājumi.

FOKUSĒŠANĀS UZ INDIVĪDU – vienmēr jāpatur prātā, ka tieši indivīda intereses bijušas par iemeslu interese aizstāvības uzsākšanai.

STEREOTIPU IZSLĒGŠANA – interese aizstāvībā nedrīkst vadīties pēc valdošajiem stereotipiem, bet gan tikai pēc reālās situācijas.

INTEREŠU AIZSTĀVĪBAS 5 SOĻI*

1. IDENTIFICĒT problēmu, kurai nepieciešams risinājums. Ir jāsaprot, kas nepamierina esošajā situācijā un ko grib mainīt.
2. IZPĒTĪT vairāk, nodrošinot nepieciešamo informāciju, lai pilnībā tiktu izprasti problēmas cēloņi un sekas, iesaistītās puses, kā arī laika ierobežojumi.
3. IZSTRĀDĀT plānu, kas ietver stratēģijas, mērķu, rezultātu, metodes, aktivitāšu un laika grafika definēšanu. Turklāt ir jānoskaidro mērķauditorija: ko vēlaties ietekmēt? Jādefinē sabiedrotie: ar ko kopā varētu strādāt? Jāizvērtē, kādi resursi nepieciešami!
4. RĪKOTIES saskaņā ar plānu, sekojot labas prakses interešu aizstāvībai, sadarbojoties un koordinējot visus iesaistītos.
5. IZVĒRTĒT notikušās aktivitātes, lai saprastu, kuras nesušas rezultātus, kuras jāmaina. Mācīties no kļūdām, un, ja nepieciešams, atgriezties pie 1. soļa!

* Advocacy Campaign Management, V. Ayer & Colin Bunn, 2004

Sabiedrības līdzdalībai lēmumu pieņemšanas procesos jābūt pašsaprotamai, iekļautai visos līmeņos valsts pārvaldes, pašvaldību un Saeimas ikdienas darbā.

INTEREŠU AIZSTĀVĪBĀ TIEK IDENTIFICĒTI 4 LĪDZDALĪBAS LĪMEŅI*

INFORMATĪVAIS

Šo līmeni raksturo zema līdzdalība, vienvirziena informācijas plūsma, kas neparedz atbildes reakciju. Valsts pārvalde nodrošina informācijas sniegšanu visām iesaistītajām pusēm, bet organizācijas informē iedzīvotāju grupas par līdzdalības iespējām valsts pārvaldē. Lai arī līdzdalības līmenis ir zems, informācija interešu aizstāvībā ir vitāli nepieciešama, tāpēc šis uzskatāms par svarīgu posmu.

KONSULTĀCIJAS

Vidējs līdzdalības līmenis, kura pamatā ir valsts pārvaldes iniciatīva, lai sniegtu NVO iespēju izteikt viedokli vai rekomendācijas. Informācijas apmaiņa notiek divpusēji, taču zīmīgi, ka valsts pārvalde izvēlas tēmas, par kurām konsultēties. Organizācijas izsaka viedokli, pievērš uzmanību un sniedz savu pieredzi un komentārus.

DIALOGS

Ir vidējs/augsts līdzdalības līmenis, kas ietver publiskas noklausīšanās un diskusijas. Valsts pārvaldes uzdevums ir nodrošināt vietu un laiku diskusijai, bet NVO – nodrošināt diskusiju saturu. Gan NVO, gan valsts pārvaldes darbinieki uzņemas atbildību par sasniegtajiem rezultātiem un secinājumiem. Šajā posmā NVO ir svarīgi atrast sabiedrotos, ar kuriem kopā piedalīties diskusijās.

PARTNERĪBA

Ir augsts līdzdalības līmenis, kam raksturīga dalīta atbildība un pienākumi visos lēmumu pieņemšanas posmos. Partnerība nozīmē arī valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanu NVO, kopīgu lēmumu pieņemšanu, kad abas puses uzņemas atbildību un pienākumus politikas sekmīgai īstenošanai. Partnerība nozīmē to, ka interešu aizstāvis ir iemantojis noteiktu respektu un cieņu, jo spēj piedāvāt augstas kvalitātes pakalpojumus un risinājumus, no kuriem labumu gūst gan valsts gan noteiktas sabiedrības grupas. Nereti, it īpaši pašvaldību līmenī, laba partnerība veidojas ar kādu no valdošajiem politiskajiem spēkiem, tas nozīmē, mainoties politiskajai situācijai, var mainīties arī partnerība.

* Latvijas Pilsioniskās Alianses informācija

STRATĒGIJAS, KĀ NVO VAR IESAISTĪTIES LĪDZDALĪBĀ, IR DAŽĀDAS

LĪDZDALĪBA VAR BŪT INSTITUCIONĀLA – balss tiesības un padomdevēja tiesības padomēs, komisijās, komitejās, NVO koordinatori iestādē.

LĪDZDALĪBA VAR BŪT FORMĀLA – sarakste ar deputātiem, iestāžu darbiniekiem, atzinumu sniegšana par normatīviem aktiem, konsultācijas ar NVO un sabiedriskās apspriedes.

LĪDZDALĪBA VAR BŪT ARĪ NEFORMĀLA – tikšanās un sarunas ar deputātiem, kā arī deputātu un pašvaldības darbinieku dalība NVO pasākumos.

ARĪ LĪDZDALĪBAS VIRZIENI VAR BŪT DAŽĀDI

- Līdzdarbība likumdošanas izstrādē, ieviešanā un uzraudzībā.
- Brīvprātīgais darbs, labdarība un filantropija.
- Sadarbība starp valsti, pašvaldībām, uzņēmējiem un NVO.
- Uzdevumu deleģēšana NVO.

VISBIEŽĀK PAŠVALDĪBAS UN NVO VAI NVO APVIENĪBAS SADARBĪBA TIEK ATRUNĀTA LĪGUMĀ, PIEMĒRAM,

NVO APŅEMAS:

- sniegt priekšlikumus sadarbības jomu pilnveidošanai;
- sniegt informāciju par situāciju un aktualitātēm sadarbības jomās;
- iesaistīties politikas plānošanas dokumentu un tiesību aktu projektu izstrādē;
- sniegt viedokli par izstrādātajiem politikas plānošanas dokumentu un tiesību aktu projektiem;
- informēt pārstāvēto sabiedrības grupu par aktualitātēm un plānotajām attīstības perspektīvām sadarbības jomās.

PAŠVALDĪBA APŅEMAS:

- izvērtēt sniegtos priekšlikumus;
- iespēju robežās iesaistīt sadarbības partneri politikas plānošanas dokumentu un tiesību aktu projektu izstrādē;
- periodiski informēt par nozīmīgākajām aktualitātēm un plānotajām attīstības perspektīvām sadarbības jomās.

SITUĀCIJAS RAKSTUROJUMS: PAŠVALDĪBU UN NVO SADARBĪBA DZĪVĒ

Pēc pētījuma „Pārskats par NVO sektoru Latvijā”^{*} rezultātiem redzams, ka pašvaldības ir viens no NVO galvenajiem sadarbības partneriem (88% gadījumu). Pētījuma dati rāda arī to, ka visbiežāk NVO sadarbojas ar pašvaldībām savu mērķu sasniegšanā un dažāda mēroga projektu ieviešanā, kas visbiežāk ietver sevi finansējuma piešķiršanu publiskam pasākumam vai bezmaksas telpu un informatīvā atbalsta nodrošinājumu. Citas iespējamās NVO un pašvaldības iespējamās sadarbības formas ietver arī savstarpējo informācijas apmaiņu, konsultēšanos, sadarbības un deleģēšanas līgumus, lielākās pašvaldības – līdzdalību lēmumu pieņemšanā. Lai arī nav kvantitatīvu datu par proporcionālo sadarbības formu sadalījumu, tomēr vairākas aptaujātās pašvaldību kontaktpersonas apliecina, ka NVO visvairāk ir ieinteresētas organizatorisku un finansiālu jautājumu risināšanā.

“Pašvaldībām NVO būtu vairāk jāatbalsta gan morāli, gan finansiāli! Ir svarīgi, lai pašvaldībām būtu izveidota NVO un iniciatīvu projektu atbalsta programma (konkurss), jo tā ļoti laba iespēja ar salīdzinoši nelieliem līdzekļiem panākt ļoti daudz, kā arī tas ir labs stimuls mēģināt jauniešiem rakstīt un pieteikt projektus.”^{} (Inese Siliņa, www.zkcentrs.lv, pētījums “Kurzemes pašvaldību sadarbība ar NVO”)*

Daina Ābele, Skrundas novada pašvaldība: “NVO no pašvaldības sagaida vairāk atvēlētas naudas pašvaldības robežās realizējamiem projektiem, piešķirt biedrībām līdzfinansējumu lielākos projektos. No visām biedrībām novadā tikai dažas, kas darbojas sociālajā sfērā, ir aktīvas un sadarbojas ar mani. Mednieku kolektīvi un māju apsaimniekošanas biedrības ir pašpietiekamas un neiesaistās kopā nāksnās un arī nav aktīvas projektu rakstītājas. To dažu aktīvo biedrību biedri arī iesaistās teritorijas plānošanas un attīstību programmu apspriešanās un priekšķliku iesniegšanā.”

Dace Jase, Valmieras domes SA nodaļas vadītāja: “Bieži vien NVO no pašvaldības primāri sagaida finansējumu savu ieceru realizācijai. Tā varētu būt arī jauniešu aktivizēšana un iesaistīšana dažādos sabiedrības procesos, iesaistot viņus gan pasākumu un projektu izstrādāšanā, gan arī realizēšanā. Tāpat arī regulāru informācijas sniegšanu par projektu iespējām, palīdzību projektu izstrādē un realizācijā. Kopumā Nevalstiskās Organizācijas sagaida labu sadarbību. Piekrītam, ka to sekmētu, ja pašvaldībā būtu viena konkrēta persona, kas vairāk iesaistītos un būtu atbildīga par sadarbības veidošanu ar NVO. Tas dotu organizācijām lielāku skaidrību, pie kā vērsties ar informāciju, savām idejām, kam jautāt palīdzību konkrētu ar valsts pārvaldi saistītu jautājumu risināšanā.”

Runājot par kontaktpersonu pašvaldībā, tas ir ļoti būtisks moments veiksmīgai sadarbībai, jo tieši no kontaktpersonas nereti atkarīgs NVO aktuālā jautājuma tālākais ceļš. Piemēram, no pētījuma “Kurzemes pašvaldību sadarbība ar NVO” datiem redzams, ka 11 no 16 aptaujātajām pašvaldībām ir speciāla kontaktpersona darbam ar NVO, un šajā reģionā NVO ir vienas no aktīvākajām. Dace Jase, Valmieras domes SA nodaļas vadītāja: *“Šobrīd pašvaldībā nav viens darbinieks, kura darba pienākumos būtu sadarbības veidošana un uzturēšana ar nevalstiskajām organizācijām (NVO). Iepriekš viens no darbiniekiem brīvprātīgi iesaistījās sadarbības veidošanā, palīdzot NVO ar projektu gatavošanu. Pašreiz dažādu nozaru nevalstiskajām organizācijām pašvaldībā ir noteikti speciālisti, ar ko sadarboties. Komunikācijas jomā – par*

^{*} SIF 2011.gadā veiktais pētījums „Pārskats par NVO sektoru Latvijā”

^{*} Inese Siliņa, www.zkcentrs.lv, pētījums “Kurzemes pašvaldību sadarbība ar NVO”

dažādiem pasākumiem, akcijām, sabiedrības iesaisti, izziņošanu u.c. – NVO pārstāvji sazinās ar pašvaldības sabiedrisko attiecību un tūrisma nodaļas darbiniekiem.

Ja būtu iespējams pašvaldībā nodrošināt cilvēku, kam darba pienākumos ietilptu sadarbības uzturēšana ar NVO un, kurš savu uzmanību varētu vērst galvenokārt šajā virzienā, tas būtu lietderīgi. Šāds risinājums mainātu apjukumu, kas, iespējams, rodas nevalstiskajām organizācijām, kas pārstāv starpnozaru jomu (piemēram, sporta organizācija cilvēkiem ar invaliditāti), domājot, kurā nodaļā pašvaldībā vērsties, lai pārrunātu savas idejas un vajadzības.”

Runājot par jautājumu, kurš parasti ir darbības iniciators, aptaujātie atzīst, ka iniciatīva nāk no abām pusēm – gan no NVO gan pašvaldības. *“Iniciatīva nāk gan no vienas, gan otras puses. NVO ļoti aktīvi iesaistās, piemēram, pilsētas svētku organizēšanā un citos pasākumos, kā arī informē par savām aktivitātēm, sasniegumiem, iniciatīvām, vērstas pašvaldībā ar sev interesējošiem jautājumiem un idejām. Arī pašvaldība seko līdz sabiedrībā aktuāliem notikumiem, aktualizējot tos, kas attiecas uz Valmieras NVO sektoru un vēšot mērķa grupu uzmanību uz Valmieras NVO piedāvājumu un sniegtajām iespējām.”*

LIELĀKĀS PROBLĒMAS, AR KO NĀKAS SASKARTIES NVO UN PAŠVALDĪBAS SADARBĪBĀ.

Atsaucoties uz SIF 2011.gadā veiktajā pētījumā „Pārskats par NVO sektoru Latvijā”, NVO redzamas vairākas problēmas sadarbībā ar pašvaldībām. Pirmkārt jau nereti NVO sadarbība ar pašvaldībām tiek īstenota tikai šaurās sadarbības jomās.

“Līdztiesības principa neievērošana – NVO un pašvaldību attiecības ietver varas vertikāli, t.i., NVO pārstāvji, īpaši reģionos, izvirās kritizēt pašvaldības darbu un ierosināt dažādas iniciatīvas, jo baidās, ka nesaņems pašvaldības atbalstu publisku pasākumu rīkošanā vai projektu konkursos.”* Otrkārt, liela nozīme ir personiskajām attiecībām ar pašvaldības deputātiem vai partejiskai piederībai – labas attiecības palīdz iegūt nepieciešamo atbalstu lielāka mēroga pasākumu organizēšanai. Līdz ar to lielas problēmas rada pašvaldības sastāva izmaiņas, kā rezultātā no jauna ir jāiegulda darbs, lai nodibinātu sadarbības attiecības starp NVO un pašvaldību.

Kā minēts pētījumā, “veiksmīgāka sadarbība ar pašvaldībām izdodas lielāka mēroga projektos vai gadījumos, ja tiem ir ārvalstu finansējums, mazu projektu gadījumā pašvaldība atbalstu sniedz retāk.

Apkopojot problemātiku, tiek minēts, ka pastāv “pašvaldības amatpersonu un darbinieku izpratnes trūkums par NVO sektora lomu un darbību dažādās jomās. Gadījumos, kad NVO darbība nesaskan ar pašvaldībai vēlamu, tās darbība netiek atbalstīta. Tā rezultātā sadarbība neveidojas uz vienlīdzības principiem, kas būtiski kavē arī tās kvalitāti un NVO sektora lomas pieaugumu.”

Tomēr ar līdzīgām problēmām NVO saskaras ne tikai sadarbojoties ar pašvaldībām, bet arī valsts institūcijām un ES institūcijām kopumā (SKDS veiktās Fokusgrupu diskusijas, 2007.gada novembris, “Latvijas nevalstisko organizāciju iesaistīšanās ES lēmumu pieņemšanas procesā”)*

Pirmkārt, valsts augstāko amatpersonu ignorējošā, neieinteresētā attieksme NVO darbā: “Lai gan ir izstrādāts Ministru kabineta un NVO sadarbības memorands, kas nosaka, ka valsts institūcijām jāuzzina un jāņem vērā 3.sektora viedoklis, tomēr normatīvie akti, pēc NVO pārstāvju domām, nenosaka nekādas sankcijas, ja sabiedrisko organizāciju uzskati tiek nepamatoti ignorēti.” Pēc respondentu

* SKDS veiktās Fokusgrupu diskusijas, 2007.gada novembris, “Latvijas nevalstisko organizāciju iesaistīšanās ES lēmumu pieņemšanas procesā”
* SKDS veiktās Fokusgrupu diskusijas, 2007.gada novembris, “Latvijas nevalstisko organizāciju iesaistīšanās ES lēmumu pieņemšanas procesā”

novērojumiem, valsts institūciju darbinieki NVO uzskata nevis par līdzvērtīgu partneri problēmu risināšanā, bet gan par traucējošo un nevēlamo pusi lēmumu pieņemšanā, un tādēļ mēģina apiet iepriekšminēto faktoru rezultātā, sadarbība starp NVO un valsts institūcijām bieži vien ir diezgan neproduktīva. Kā uzsver NVO pārstāvji, galvenās sadarbības ar valsts iestādēm problēmas pastāv informācijas apritē un atgriezeniskajā saitē, bet veiksmīga sadarbība veidojas galvenokārt vien tad, ja valsts institūcijas viedoklis sakrīt ar NVO paustajām idejām, pretējā gadījumā pastāv diezgan maza varbūtība, ka sabiedriskās organizācijas viedokli ņems vērā.

Savukārt, runājot par ideālo NVO un pašvaldības sadarbības formu, tā ir atkarīga no katras pašvaldības. Skrudas pašvaldība: *“Būtu ideāli, ja pašvaldība varētu norādīt kādu telpu, kur aktīvās biedrības varētu rīkot sapulces un izmantot biroja tehniku. Biežāk nāktu kopā uz sarunām.”* Valmieras pašvaldība: *“Sadarbībai jābūt abpusējai – gan pašvaldība uzrunā un iesaista nevalstiskās organizācijas, gan nevalstiskās organizācijas sadarbojas ar pašvaldību. Sabiedrības aktīva līdzdalība un iesaistīšanās lēmumu pieņemšanā, būtu tikai ieguvums reģiona attīstībai un palīdzētu veidot pilsonisku sabiedrību. Par ideālo sadarbības formu varētu saukt tādu, kur nevalstiskā organizācija precīzi izdomātu skaidru ideju par to, kādu pakalpojumu viņi varētu nodrošināt pilsētā, kādas mērķa grupas sasniegt un kādus uzdevumus īstenot. Pēc tam ar savu ideju viņi vērstos pašvaldībā, kur pārrunu ceļā kopīgi izstrādātu piemērotāko, realizējamāko un noderīgāko pakalpojumu. Tad arī pašvaldība varētu lemt par iespējām finansējuma piešķiršanā savu iespēju robežās.”*

BŪTISKĀKIE LIKUMI UN NORMATĪVIE AKTI, KAS REGLAMENTĒ REĢIONĀLO NVO IESAISTĪŠANOS LĒMUMU PIENĒMŠANAS PROCESOS

LIKUMS PAR PAŠVALDĪBĀM

Normatīvs, kas palīdz apzināties, ka arī pašvaldību līmenī iespējams veikt interešu aizstāvību. Likumā noteikts, ka vietējā pašvaldība ir vietējā pārvalde, kas (...) nodrošina likumos noteikto funkciju, kā arī šajā likumā paredzētajā kārtībā Ministru kabineta doto uzdevumu un pašvaldības brīvprātīgo iniciatīvu izpildi, ievērojot valsts un attiecīgās administratīvās teritorijas iedzīvotāju intereses. Lai nodrošinātu iedzīvotāju informētību par domes darbu, ir noteikts, ka paziņojums par domes kārtējās sēdes norises laiku, vietu un darba kārtību ne vēlāk kā trīs dienas pirms kārtējās sēdes izliekams redzamā vietā domes ēkā vai pie tās un publicē pašvaldības mājaslapā internetā. Iedzīvotāji tiešā veidā var piedalīties arī pašvaldības komiteju sēdēs, kuras ir atklātas. Iedzīvotājiem jāzina, ka tas nozīmē deputātu diskusiju noklausīšanos un sava viedokļa paušanu pēc uzaicinājuma.

(www.likumi.lv. Likums "Par pašvaldībām")

VALSTS PĀRVALDES IEKĀRTAS LIKUMS

Likuma sestajā nodaļā „Sabiedrības līdzdalība valsts pārvaldē” noteikti līdzdalības veidi. Likumā noteikts, ka iestāde savā darbībā iesaista sabiedrības pārstāvjus, iekļaujot viņus darba grupās, konsultatīvajās padomēs vai lūdzot sniegt atzinumus. Sabiedrībai svarīgos jautājumos iestādei ir pienākums rīkot publisku apspriešanu. Ja iestāde pieņem lēmumu, kas neatbilst ievērojamas sabiedrības daļas viedoklim, tā šo lēmumu īpaši pamato.

(www.likumi.lv. Valsts pārvaldes iekārtas likums)

NEVALSTISKO ORGANIZĀCIJU UN MINISTRU KABINETA SADARBĪBAS MEMORANDS

NVO un valdības sadarbības memorands parakstīts 2005. gadā. Memoranda mērķis ir sekmēt efektīvas un sabiedrības interesēm atbilstošas valsts pārvaldes darbību, nodrošinot pilsoniskās sabiedrības iesaisti lēmumu pieņemšanas procesos visos līmeņos un stadijās valsts pārvaldē, tādējādi veicinot demokrātiskas valsts pamatelementa – pilsoniskās sabiedrības attīstību.

NVO un MK sadarbības memorandā izvirzīti šādi galvenie uzdevumi:

- veikt valsts pārvaldes darbinieku izglītošanu jautājumos par NVO darbību un
- sabiedrības izglītošanu jautājumos par valsts pārvaldi;
- sekmēt caurskatāmu un pieejamu ES struktūrfondu un citu finansējuma avotu izmantošanas mehānismu izstrādi un ieviešanu;
- sagatavot priekšlikumus grozījumiem normatīvajos aktos, lai nodrošinātu 1%
- iedzīvotāju ienākuma nodokļa novirzīšanu sabiedriskā labuma NVO;
- nodrošināt NVO līdzdalību lēmumu pieņemšanas procesos, iesaistoties
- konsultatīvajās padomēs, normatīvo aktu projektu izstrādes darba grupās, saskaņošanas sanāksmēs;
- sekmēt valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanu NVO;
- sekmēt konstruktīvu sadarbību starp NVO, sabiedrību un Ministru kabinetu.

Memorands ir saistošs valdībām, arī tām mainoties, jo tas noteikts memoranda tekstā.

(*Ministru kabinets. Nevalstisko organizāciju un Ministru kabineta sadarbības memorands*)

MINISTRU KABINETA KĀRTĪBAS RULLIS

Kārtības rullis reglamentē, kādā veidā tiek organizēts lēmuma pieņemšanas process Ministru kabinetā. Kārtības rullī ir noteiktas arī NVO tiesības piedalīties Valsts sekretāru sanāksmēs, Ministru kabineta komitejas un Ministru kabineta sēdēs ar padomdevējtiesībām, lai sniegtu viedokli par likumdošanas aktu un politikas dokumentu projektiem. Otrkārt, rullī ir noteiktas NVO tiesības sniegt atzinumus par noteikumu, likumu un politikas dokumentu projektiem, lai oficiālā veidā paustu iebildumus vai atzinību par tiem.

(Ministru kabinets. Ministru kabineta kārtības rullis)

MINISTRU KABINETA NOTEIKUMI „KĀRTĪBA, KĀDĀ IESTĀDES IEVIETO INTERNETĀ INFORMĀCIJU”

Nosaka, kādu informāciju interešu aizstāvjiem ir iespējas saņemt. Diemžēl vēl ir institūcijas, kuras savās internetā vietnēs nav izveidojušas sadaļu „Sabiedrības līdzdalība”. Sadaļā ir iekļaujamas šādas ziņas:

- informācija par iestādes sadarbību ar nevalstiskajām organizācijām (ziņas par sadarbības partneriem, sadarbības principu īsu aprakstu, kontaktpersonas iestādē sadarbībai ar nevalstiskām organizācijām);
- informāciju par būtiskākajām iestādes darba grupām un padomēm;
- informāciju par plānotām un notikušām publiskām apspriedēm, par dalības
- iespējām tajās un iestādē iesniegtiem vai iestādes sagatavotiem dokumentiem, kas nodoti publiskai apspriešanai.

(Ministru kabineta noteikumi „Kārtība, kādā iestādes ievieto internetā informāciju”)

MINISTRU KABINETA NOTEIKUMI „SABIEDRĪBAS LĪDZDALĪBAS KĀRTĪBA ATTĪSTĪBAS PLĀNOŠANAS PROCESĀ”

Šis normatīvais akts ir vienīgais, kurā noteikts, ka sabiedrības līdzdalību īsteno formālas (piemēram, biedrības, nodibinājumi, arodbiedrības, darba devēju organizācijas, reliģiskās organizācijas) un neformālas (neregistrētas iniciatīvu grupas, interešu apvienības) sabiedrības grupas, kā arī atsevišķas fiziskas personas. Noteikumi nosaka sabiedrības līdzdalības kārtību Saeimas, Ministru kabineta, pašvaldību, plānošanas reģionu un pašvaldību un citu iestāžu attīstības plānošanas procesā.

(Ministru kabinets. Noteikumi „Sabiedrības līdzdalības kārtība attīstības plānošanas procesā”)

MINISTRU KABINETA INSTRUKCIJA „TIESĪBU AKTA PROJEKTA SĀKOTNĒJĀS IETEKMES IZVĒRTĒŠANAS KĀRTĪBA”

Instrukcija nosaka kārtību, kādā sagatavo sākotnējās ietekmes novērtējuma anotāciju, anotācijas veidlapu un ietekmes izvērtējuma objektus (anotācijas sadaļas), kā arī anotācijas sadaļu izvērtēšanā iesaistīto ministriju, Valsts kancelejas un Ministru prezidenta padotībā esošo valsts pārvaldes iestāžu kompetenci. Anotācijas uzdevums ir informēt lēmuma pieņēmējus un ieinteresētās puses par sekām un ietekmi, ko radīs projekts. Anotācijā atspoguļo projekta sākotnējās ietekmes izvērtēšanas rezultātus, kā arī ietver informāciju par sabiedrības līdzdalību projekta izstrādē un šīs līdzdalības rezultātiem. Projekta izstrādātājs, organizējot sabiedrības līdzdalību projekta izstrādē, ievēro normatīvos aktus par sabiedrības līdzdalību attīstības plānošanas procesā. Anotācijā ir norādāma šāda informācija: veids, kādā sabiedrības pārstāvji tikuši informēti par projekta izstrādes uzsākšanu;

- datums, kad minētā informēšana ir notikusi;
- sabiedrības pārstāvji, ar kuriem notikušas konsultācijas projekta izstrādes procesā;
- pamatojums, kā tika izvēlēti sabiedrības pārstāvji, ar kuriem notikušas konsultācijas;
- visi projekta izstrādes procesā izmantotie sabiedrības līdzdalības veidi;
- sabiedrības pārstāvju atbalsta pakāpe projektam (piemēram, atbalsta, neatbalsta vai daļēji atbalsta);
- sabiedrības pārstāvju izteiktie būtiskākie priekšlikumi projekta izstrādes procesā;
- vai un kādā veidā sabiedrības pārstāvju priekšlikumi ir ņemti vērā projekta izstrādes procesā. Ja sabiedrības pārstāvju priekšlikumi nav tikuši ņemti vērā, norāda, kādēļ.

(Ministru kabinets. Tiesību akta projekta sākotnējās ietekmes izvērtēšanas kārtība)

LATVIJAS ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS STRATĒGIJA - LATVIJA 2030

Dokuments nosaka Latvijas attīstības mērķus ilgtermiņā. Nevalstisko organizāciju un pilsoniskās sabiedrības kontekstā būtiska ir sadaļa „Inovācija pārvaldībā un sabiedrības līdzdalība”. Tās mērķis ir izveidot publisko pārvaldību, kas ir efektīva, spēj ne tikai ātri reaģēt uz pārmaiņām, bet arī paredzēt un virzīt tās, radot sabiedrībai nozīmīgus un nākotnē nepieciešamus pakalpojumus, un kurā aktīvi līdzdarbojas lielākā daļa Latvijas sabiedrības.

Prioritārie ilgtermiņa rīcības virzieni:

- sabiedrības līdzdalība politikas veidošanā;
- pilsoniskā izglītība un sociālā integrācija;
- e-pārvaldība un sabiedriskā inovācija.

(www.likumi.lv Latvijas Ilgtspējīgas attīstības stratēģija - Latvija 2030)

NACIONĀLĀS IDENTITĀTES, PILSONISKĀS SABIEDRĪBAS UN INTEGRĀCIJAS POLITIKAS PAMATNOSTĀDNES (2012-2018)

Dokumentā definēts nacionālais redzējums par pilsonisko sabiedrību Latvijā, nosakot, ka: aktīva pilsoniskā sabiedrība sekmē kopējo valsts attīstību, līdzdalība tajā audzē katra cilvēka sociālo kapitālu. Pilsoniskā sabiedrība veicina nācijas saliedēšanos gan uz nacionālu, gan demokrātisku vērtību pamata. Tādēļ Latvijas pilsoniskās integrācijas politikas uzdevums ir mazināt šķēršļus Latvijas pilsoniskās sabiedrības izaugsmei, veicināt iedzīvotāju pilsoniskās līdzdalības prasmes un iespējas iesaistīties sabiedrībai kopīgu jautājumu risināšanā.”

(www.likumi.lv Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādnes (2012-2018))

DEKLARĀCIJA PAR PILSONISKĀS SABIEDRĪBAS ATTĪSTĪBU LATVIJĀ UN SADARBĪBU AR NEVALSTISKAJĀM ORGANIZĀCIJĀM

Deklarācija apstiprināta un pieņemta Saeimā 2006. gadā. Deklarācijas mērķis ir nodrošināt pilsoniskās sabiedrības attīstību Latvijā un uzlabot Saeimas un NVO sadarbību, balstoties uz savstarpēju izpratni un atbalstu, kā arī uzsverot NVO darbības nozīmi demokrātiskā valstī. Lai nodrošinātu deklarācijā nosprausto mērķu sasniegšanu, reizi mēnesī notiek Saeimas priekšsēdētāja un NVO tikšanās, kuras laikā tiek diskutēti sabiedrībā un NVO sektorā aktuālie jautājumi. Lai stiprinātu sadarbību starp Saeimas deputātiem un NVO pārstāvjiem, reizi gadā (parasti maija vidū) tiek rīkots ikgadējais NVO un Saeimas forums, kurā pulcējas vairāk kā 100 interesentu, lai diskutētu par nepieciešamajām izmaiņām likumdošanā.

(www.likumi.lv Deklarācija par pilsoniskās sabiedrības attīstību Latvijā un sadarbību ar nevalstiskajām organizācijām)

TERMINI UN TO SKAIDROJUMI

FORMĀLA SADARBĪBA – sadarbība, kura balstās uz formalizētām, bieži vien valstiski reģistrētām attiecībām, piemēram, biedrības, nodibinājumi, arodbiedrības.

INTEREŠU AIZSTĀVĪBA ir akcija vai process, lai aizstāvētu noteiktas grupas intereses, veicinātu jautājuma vai procesa attīstību.

LĪDZDALĪBA – NVO mērķis ir veicināt pilsonisko līdzdalību – indivīda iesaistīšanos sabiedrības un valsts dzīvē, atbalstot NVO izveidi, darbību un rosinot iesaistīties NVO darbā, stiprināt saites starp indivīdiem un sabiedrības grupām un valsti.

LĪDZDARBĪBA – līdzdalības forma, kura izpaužas kā pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanās publiskās varas uzdevumu formulēšanā, apspriešanā, īstenošanā un novērtēšanā.

LĒMUMU PIENĒMŠANAS PROCESS – valsts darbinieku (ierēdņu un politiķu) vadītas aktivitātes likumdošanas vai politikas dokumentu izmaiņu veikšanā, sazinoties ar iesaistītajām pusēm, lai pieņemtu informētu lēmumu.

NEFORMĀLA SADARBĪBA – sadarbība, kura parasti balstās uz mutvārdu vienošanos un kura netiek reģistrēta, piemēram, interešu grupas, interneta kopienas, brīvā laika pavadīšanas grupas, paziņu grupas u.tml.

NEVALSTISKAIS SEKTORS (ARĪ TREŠAIS SEKTORS) – sabiedrības sfēra, kuru veido gan formālie, gan neformālie sabiedriskie tīkli un kura pastāv ārpus publiskās varas sektora un biznesa sektora.

NEVALSTISKO ORGANIZĀCIJU (NVO) SEKTORS – nevalstiskā sektora daļa, kuru veido sabiedriskās (nevalstiskās) organizācijas ar saviem sabiedriskajiem tīkliem.

NEVALSTISKĀS ORGANIZĀCIJAS (NVO) jeb sabiedriskās organizācijas, jeb biedrības ir publiskas personas – nevaldības organizācijas, kas apvieno biedrus pēc brīvprātības principa, kopīgu mērķu sasniegšanai, ievērojot organizācijas ideoloģiju.

PAŠVALDĪBA ir noteiktā teritorijā dzīvojošo pilsoņu izveidota vietējā vara, kas darbojas šajā teritorijā.

PILSONISKĀ SABIEDRĪBA – tāda sabiedrība, kurā indivīdam nav šķēršļu sadarboties ar citiem indivīdiem un publisko varu savu un sabiedrības jautājumu un problēmu risināšanā. Tā sastāv no visu veidu formāliem un neformāliem veidojumiem, kas ir neatkarīgi gan no valsts, gan no ģimenes, gan no uzņēmējdarbības. Pilsoniskā sabiedrība nodrošina arī to interešu pārstāvēšanu, kas sevi nevar pārstāvēt ne ekonomiski, ne politiski (piemēram, vides aizsardzības, bērnu tiesību, cilvēku ar īpašām vajadzībām tiesību jautājumos).

POLITIKAS VEIDOŠANA – process, kurā ietilpst politikas izstrādāšana, ieviešana un izvērtēšana visos līmeņos.

SABIEDRĪBAS LĪDZDALĪBA – organizāciju vai iedzīvotāju iesaiste lēmumu pieņemšanas procesā ar nolūku valsts pārvaldei iegūt papildu informāciju, lai pieņemtu izsvērtu lēmumu problēmas risināšanai.

SADARBĪBA – līdzdalības horizontālā forma, kurā notiek sadarbība starp līdzīgiem partneriem, piemēram, valsts iestāžu starpā vai NVO starpā.

VALSTS PĀRVALDE – valsts institūciju kopums, ietverot pašvaldības, ministrijas un to iestādes.

